

hanem hallottunk olyan csodás gyermekdalfeldolgozást is, mint a *Katalinka*. Kodály kórusai is igazolják, hogy tévedés volna a helyes magyar zenei irányzatot csupán a kontrapunktikára korlátozni. A főiskolai Kamarakórus jó hanganyaga szinte festői ecsettel mutatta be, hogyan tudnak egy énekkar szólamai „lángra lobbani“, mint a szép Ady-kórusban (*Akik mindig elkésnek*). Ép ily nagyszerűen érzékeltette Szögi Endre együttese a lassan permelező esőt a *Norvég lányokban* (Veörös Sándor pompás verse!) A vezénylő Szögi professzor azután a *Köszöntőben* stílusosan fejezte ki az egybegyűlt közönségnek a nagy Mester iránt táplált hódoló érzelmeit.

Hogy az énekkultúra milyen arányokban terjed, azt fényesen igazolja nemcsak az alsóvárosi Mátyás- királykórus első szegedi bemutatkozása, hanem a budapesti Szt. Gergely Kórus szabadkai hangversenye is, amelyen a szabadkai Angolkisasszonyok tanárképzőjének énekkara is szerepelt. A Szt.

Gergely-kórust, mely ez alkalommal a klasszikus külföldi és mai magyar kórusművészet remekeit adta elő nagy felkészültséggel, *Faludi Béla* főiskolai tanár vezényelte igen művészi és komoly rátermettséggel.

Két olasz és egy szegedi szőlőművész hangversenyének is szép sikere volt, mint ahogyan NIKITA DE MAGALOFF zongoraestje és KORÉH ENDRE dalestje is, valóságos zenei eseményként nyújtott igazán tiszta műelvezetést. JANTIRO ANTONIO gordonkaművész, SIRIO PIOVESAN hegedűművész, Zathureczky tanítványa, és ILIN DUSAN hegedűművész, — mindhárman fiatal tehetségek, — nagy eredményre jogosítanak.

Végül meg kell említenünk, hogy az Egyetembarátok egyesületének utolsó előadódélutánján ANTOS KÁLMÁN, a kiváló szegedi orgonaművész és zenepedagógus a mai zene problémáiról igen érdekes és tanulságos előadást tartott.

K. I.

Művészet

TÁPAI ANTAL szoborkiállításának anyaga témájában sokféle: arcképek, vallásos tárgyú szobrok, jelképes ábrázolások és zsáner. A sokféle témával sokféle művészi tartalom is jelentkezik és a stílustörekvések is változnak. Mintázni tud, arcképei hasonlatosak és élettejesek. Ezek között önarcképei a legjobbak. Móra-portréja lárvaszerűen merev és vaskos. „Újságíró“ arcképében sok plasztikus finomság van.

Tápai akkor a legerősebb, midőn érzelmeiket, indulatokat kíván kifejezni. Ilyenkor mindig talál egy-egy kifejező mozdulatot s alakjainak minden porcikáján átremeg az indulat. E nemben Ecce Homo-ja, Saul-ja, viharban összefutó lovai, Csodalátó-ja szinte látomászerűek. Sok erő van markáns plasztikai formákból összeépített magyar arcaiban, de nyersegek. Némi rajzos elem ezeket jellegzetesebbé és erőteljesebbé tette volna.

Ami Tápai szobrainak meggyőző erejét gyengíti, az a stílusérzék hiánya. A tanulmányoszerű naturalizmusától az abstraháló, sematizáló törekvésig többféle stílussal próbálkozik, de egyik sem fakad mélyebb művészi ösztönből és ezért — legalább még most — nem tudja mondanivalóját tömören stílusba formulálni.

Tömönkény-szobra plasztikailag érdektelen. Egyébként is ez a sétára készülő városias külsejű úr kissé idegen itt Szegeden. Ha ez a szobor egy intim környezet számára szánt portré lenne, akkor is hiányzik belőle Tömönkény közvetlensége, mely éppen varázsának egyik eszköze volt. Ha azonban szabadba tervezett monumentális alkotás eredetijének kell tekintenünk, amely a tömegnek szól, nem találni meg benne a Szeged-környéki magyar ábrázolóját, a mai alföldkutatók nagy elődjét, aki belülről tudta meglátni és kielemezni embereinek titokzatos, akárki számára nem hozzáférhető, ritkán megnyilatkozó lelkét. Itt a szobrásznak nem annyira a visszamaradt arcképeket kellett volna nézegetni, hanem inkább Tömönkény írásaiba elmerülni s ezekből kiépíteni a nagy író lelki alakját. Ennek a lelki portrénak kellene sugározni az egész szoborból, hogy mellékalakok nélkül is, epigrammái tömörséggel az ő írói világának szimbólumává emelje ezt a művet.

VINKLER LÁSZLÓ kiállítása.

Képei megjelenésükben egyszerűek, atmoszférájuk tiszta, átlátszó és kompozíciójuk világos.

Első tekintetre ez a benyomás kap meg bennünket, de a további szemlélet

DÉLVIDÉKI SZEMLE

ARANYSÁRKÁNY. Kosztolányi De-
zső regénye. (Révai, 1942.)

Talán egyetlen Kosztolányi-regényben sem ragyognak olyan telten az élet friss színei, mint az „Aranyárkány”-ban. Egy majális leírásával kezdődik a regény, ennél üdőbb és mélyebb májusi kép nincs az egész világirodalomban, élet-, s halálkedv lángol itt, olyan távlattal, hogy antik etruszk ünnepségek „tréfázva mimelése” jut eszünkbe róla. Egy vidéki városban játsszák a történet, érettségire készülő diákok és tanáraik között, s egy felejthetetlen tanár-figura tragédiájáról, meg egy diák-szerелеmről szól, s arról a hullámverésről, amit ez a szerelem kelt a lelkükben. A képek, a stílus pontossága, s a végén olyan kozmikusan hatalmas tágal a mű, amelyenné csak kivételes remekművek tudnak tágulni. A világirodalomban, főként az újabbban, több kiváló regény tárja fel az ifjúság dzsungelszerű világát, — Kosztolányié ezek között is a legelsőik sorába tartozik. Nekünk, magyaroknak pedig különös kincs, különös érték: Kosztolányi ebben is megelőzte korát, a nyugat-európai fejlődést; igazi nagyságára csak most eszmélünk rá, az időnek bizonyos távlatából. Könyvtárunkban a kivételes remek sorában kell helyet kapnia az Aranyárkánynak; egy-egy új kiadása mindig ünnepi esemény, s hódolat a fölényes, nagyvonalú, teremtő lángelmének, a regényíró Kosztolányi fölülmulhatatlan művészetének.

ARANYKOPORSÓ. Móra Ferenc regénye. (Révai, 1942.)

Novellák, karcolatok, elbűvölő anekdoták mestere volt Móra Ferenc. De nemcsak a kis műfajokban, hanem a nagyobberejű próbákban is kitűnőnek bizonyult: elbeszélései ma is megragadnak és nagy regényeit ma is friss izgalommal olvassuk. Az „Ének a buza-mezőkről” mellett ilyen kiemelkedő nagy regény az „Aranykoporsó”, Diocletianus császár korának hatalmas képe. Móra Ferenc, aki mint régész is megbecsült nevet vívott ki magának és a népvándorlás korának egyik elismert szakértője volt, az archeológus biztonságával kelti életre a lenyűgöző történet folyamán a régmúlt idők alakjait, életét, szokásait. De a történelemben is az örök emberi érzelmek útját követi nyomom. Az álomszerűen szép szerelmi történetben szinte megbűvölten figyeljük annak a Móra Ferencnek a hangját, akinél lágyabb, szelídebben ragyogó

színekkel a bontakozó érzelmekről, az ifjúság harmatosan üde lelkéről aligha írtak. E szerlem háttérében hatalmas képekben festi meg a nagyszabású kort, páratlan hitellességgel ábrázolja az apróbb mozzanatait és nagy jeleneteit. Móra Ferenc nevét jól ismeri már a külföld is, Németországban sorra jelennek meg, nagy sikerrel, kitűnő regényei. Az „Aranykoporsó” gazdag munkásságának egyik legszebb alkotása. Új kiadásban jelenik meg most és ismét gyönyörködünk időtálló szépségében.

IDEGEN EMBEREK. Márai Sándor regénye. 2 köt. (Révai, 1942.)

Egy gyarmati fiatal bölcsészettan-hallgató ösztöndíjhoz jut és egy művészettörténeti kérdés kidolgozására külföldre utazik. Berlin és Németország után ép Párizs felé robot a vonata, mikor a regény kezdődik. De ahogyan Berlinben a „Café Romanisches” volt az otthona, párizsi élményei is a „Café du Dôme”-hoz, egy érdekes bohémársasághoz — melynek jól megrajzolt alakjai az orosz Vasziljef, Borsi, a magyar szobrász, Emile Boudin mérnök — és a Quartier Latin kis vendéglőjéhez fűződnek. Csupán ezt a fajta Párizst írja le Márai, köznap franczia és párizsi argot-kifejezésekkel fűszerezett nyelven, szajnai kirándulással, alantas mulatóhelyek verisztikus leírásával keverten. Az ifjú ösztöndíjas, ha be is kukkant a Bibliothèque Nationale-ba, a másik, az igazibb Párizsról nem tud és nem is akar kimerítő ismereteket szerezni. Pénze elfogy. Nyomorogva keresi kenyerét, de azzal az érzéssel, hogy valami kifinomultabb, igazi franczia életet él, és hogy sikerült elszakítania minden szálát, ami a Gyarmathoz fűzte. Ezt az illuzióját megerősíti egy franczia lány, aki magával viszi hazájába, Bretagneba. S itt a bretagnei táj és halászélet pompás rajzát kapjuk a szerelmesek önfeledt idilljének ábrázolásában. Am a szenvedély hamarosan kiég és hőstünk tudatára ébred annak, hogy idegen, „sale étranger” maradt ő mégis csak egy a franczia lány, mint egyáltalán a francziák számára. Jegyet vált haza, Gyarmatra.

A GYERTYÁK CSONKIG ÉGNEK.
Márai Sándor új regénye. (Révai, 1942.)

Irodalmi életünk kimagasló eseménye Márai Sándor egy-egy regényének megjelenése. Az új magyar próza nagymestere ő, minden egyes könyve a sti-

BEKÜLDÖTT KÖNYVEK

lus friss meglepetéseivel ragad el, de egyben izzó problémákat is vet föl. Az élet veszélyessége valkmerő hősiességre készteti, vagy tisztult bölcseségre tanítja hőseit. Sz ezek a hősök, amint hunyt szemmel vetik magukat végzetük kalandjába; vagy amint fölényes érettséggel szemlélik a világ színházának játékát: valóban köztünk élő, a személyes ismeretség megdöbbenő emlékével ható emberek. Örök emberek és mégis kortársaink. Sorsukban a mi korunk szívverése lüktet. S az író, aki régebbi munkáiban az epikus szerkesztés nagyvonalúságával döbentett meg, új műveiben egyetlen lázasan drámai pillanatba sűríti történetét. Két férfi, két régi barát és vetélytárs drámája pereg le új regényében is, egyetlen éjszakán, egy ünnepi hangulatú vacsora keretében, „amíg a gyertyák csonkig égnek.“ De ez a pár óra elég hozzá, hogy a két ember kapcsolatainak, egy házasságnak és egy szerelemnek minden szövevénye föltáruljon, hogy ráeszméljünk a sors fojtogató hatalmára; elég hozzá, hogy az író egyetlen látogatásba rögzítse a világ képét s elénk villantsa tragikus és megindítóan szép életünk értelmét és hiúságát, sorsunk veszélyeit, az öröm és szenvedés hatalmát.

TEGNAP. Kolozsvári Grandpierre regénye. (Révai, 1942).

A modern magyar regényírás egyik legmankásabb egyéniségének, Kolozsvári Grandpierre Emilnek ez a könyve irodalmi életünk komoly eseménye. Hőse a gyermekkor első emlékeitől a férfikorig egész életét elbeszéli, és nyomköveti mindazokat a külső és belső hatásokat, amelyek lelki fejlődését módosították. E kérdésekhez ebben a formájukban még nem nyult magyar író, senki sem tárta fel ilyen részletesen és izgalmasan a család, az iskola hatását az egyéniségre, senki nem rajzolta meg ilyen élelnek színekkel a lélek harcát az egyéni életért. Az író a pályaválasztás sokat emlegetett problémájáról éppoly mély ismerettel beszél, mint arról, milyen fölfogás alakul ki az ifjúban a körülmények nyomására a szerelemlről. Egy lélek fejlődésének magávalragadó története a különösen éles lélektani érzékkel, bátran és könyörtelenül megírt könyv. De nemcsak egy lélek története: a hős életének és lelkivilágának elemzésével párhuzamosan a szerző a középosztály annyira időszerű kérdését is boncoló-kés alá veszi, és éppen azokra a mozzanatokra mutat rá, amelyeket tudó-

mányos módszerekkel nem is lehet megközelíteni: a középosztály életének egész alakata megmutatkozik előttünk, azokkal a veszedelmes következményekkel együtt, amelyek ebből az életformából származnak. Megrázó írás, mély bravuros formájával is új utak felé mutat.

MIRE A FÁK MEGNŐNEK. Wass Albert regénye. (Révai, 1942).

Wass Albert az erdélyi irodalom újabb nemzedékének kimagasló alakja. Első regénye, a külföldön is nagy sikert aratott „Farkasverem“ óta kivételes figyelemmel kíséri pályáját a kritika és a közönség. Egyike ő a választott keveseknek, akiknek sikerült megteremtteniök azt az egyensúlyt, amelyben egyéni és nemzeti sors egyesül, úgyhogy az egyéni sorsában, életében a nemzeti élet hordozója. Új regénye a Bach-korszakbeli Erdély világába vezet. Lerombolt udvarházak körül, földült otthonokban kezdődik el újra a magyar élet, mint a történelem folyamán már annyiszor. A magyarság egyszerre két ellenféllel küzd: az ellene szított nemzetiségekkel, meg a minduntalan lázadást sejtő rideg kormányzattal. És mégis dolgoznia kell, felépítenie az otthonokat, visszaszerezni a közösségi élet melegét. Valahogyan úgy, ahogyan a mi időnkben, kilencven év múlva, új pusztulás és társadalmi megrázkódtatás után indult meg a magyar élet fölépítése Erdélyben. A regény minden egyes lapján a történelmi idők súlyát, mély feszültségét érezzük, s a Mezőség őszi ragyogású tájait látjuk. De Wass Albert könyvét nemcsak melegfényű színeinek varázslata, emberábrázolásának hatalmas ereje teszi felejthetlenné, hanem a múlt és a jelen közti megragadó, titokzatos kapcsolat is.

KOSÁRYNÉ RÉZ LOLA: Asszonybeszéd. (Singer és Wolfner, 1943).

A ma asszonyának, az ezer gonddal küzdő feleségnek, a szerető, aggódó anyának sok-sok problémája foglalkoztatta minden eddigi regényében is Kosáryné Réz Lolát. Még humoros írásaiból sem hiányzik az asszonyok mindennapi életének sok küzködése, komoly regényeiben pedig a legnagyobb boldogság mögött is érezteti, hogy a napsugaras hepy end csak a mesékben zavartalan, az életben minden boldog percért küzdeni, fizetni kell.

DÉLVIDÉKI SZEMLE

Új, nagy regényében, az „Asszonybeszéd”-ben Kosáryné Réz Lola öt egymást követő nemzedék életében, egy egész évszázadot felölelő korban néz szembe az asszonyi élet problémáival. Asszonyokról ír, akik jók és önfeláldozók voltak, de mert a tömegnél, a nagy átlagnál különbek, mert gondolkoztak, tanulni akartak és nem vetették magukat vakon alá a kor babonáinak, az élet sok kérdésével néztek szembe, a maguk szemével akartak nézni, a maguk fejével gondolkozni; korukkal és környezetükkel állandó összeütközésbe kerültek.

A nagyszabású regényciklus a török hódoltság idejében kezdődik. Főúri várban vagyunk, de békés élet helyett portyázó hadaktól való rettegés tartja ébren a vár népét, urat úgy, mint jobbágy népet. Mikor a vár úrnője özvegy lesz, elúszik, mert nem tudott olyan lenni, amilyennek a kor felfogása szerint, az asszonynak lenni kell. A lánya már egyszerűbb nemesi udvarházban nő fel, az unokája bányászfár felesége lesz, így ismeri meg a polgárasszony életét. Most egy nemzedék újra visszakerül kastélyba, de az unoka újra mesterasszony, és a dédunoka jobbágykunyhóban pillantja meg a napvilágot.

A regény lebilincselően izgalmas, a korfestés mesteri és az asszonyok olyan húsból-vérből valók, mint amilyenek csak a kiváltságos írók tudják őket századok távlatából életre kelteni.

IDEGEN KÖLTŐK. Kosztolányi Dezső hátrahagyott versfordításai. Sajtó alá rendezte és bevezette Illyés Gyula. (Révai é. n.)

Szabadka, Szekszárd, Baja, Szeged, Pest és Bécs között századunk első évtizedében megható és érdekes levelezés folyik. Akik a leveleket írják, fiatal költők, s amiről írnak: csupa irodalmi kérdés, a hírek is az irodalomról beszélnek. Az egyik levelező Kosztolányi. Pályája első lépéseit teszi és tarsolyában ott az egész világirodalom. Német romantikusokat és francia dekadenseket fordít. Megejti egy-egy szép vers, izgatottan tudósítja barátait nagy élményéről s azon melegebben el is küldi a fordítást. Így verődik össze az új magyar költészet nagy nemzedéke, így az a nemzedék, amely kétszeresen is megajándékozta nemzetét: a maga remekműveivel, és a külföldi remekművek méltó fordításával. Ilyen lázzal, ilyen odaadással, a szolgáltatnak ezzel a hevélvel talán csak Ka-

zinczyék fordítottak. Amikor később, évtizedek múltán, megjelenik Kosztolányi hatalmas gyűjteménye, a „Modern költők” — élete egyik nagy szenvedélyének gyümölcset adja át a magyarságnak. Ez a hatalmas gyűjtemény azonban csak egy részét foglalja magában Kosztolányi fordításainak. Tolmácsoló művészete pedig a „Modern költők” megjelenése után bontakozott ki teljes gazdagságában. Szinte már nem is ismert akadályt s egyformán bravurosan adta vissza Valéry intellektuális pátozát, meg a japán és kínai költők leheletszerű szépségeit. Ezt a kötetben eddig meg nem jelent, páratlanul gazdag és értékes anyagot most „Idegen költők” címen Illyés Gyula rendezte sajtó alá. Ez a mű a magyar fordítás-irodalomnak egyik örökértékű alkotása; csupa szép vers, csupa remek tolmácsolás.

ELSŐ SZERELEM. *Turgenyev regénye.* (Révai, 1942).

Turgenyev az első név az orosz irodalomban, amely egész Európát meghódította. Hazájában rajongtak érte, de makacs ellenfelei is támadtak, külföldön azonban egyhangú elismeréssel fogadták és olyan mesterek szegődtek hírnevének szolgálatába, mint Prosper Mérimée. Nincs benne semmi a jellegzetes orosz írók formátlanságából és ziláltságából; Turgenyev meggyőződéssel esztéta volt, szerette a tiszta formákat s azokat az álomszerűen átetsző szkenketeket, amelyekben az orosz világ nem a maga zaklatottságában, hanem átfinomodva jelenik meg. Alakjai, úgy érezzük néha, közben élnek, vagy valami páras sugárzásban; Turgenyev számára nem a kemény vonalak a fontosak, hanem az a légkör, amely az emberekből árad, az embereket körülveszi; — ma nem egyszer úgy tűnik, mintha a modern, hangulati világba alászálló regény első előfutárja volna. Talán még a regényénél is tökéletesebb mestere a novellának, meg az elbeszélés ama formájának, amelyet kisregénynek szoktunk nevezni. Ilyen az első szerelem is. Hőse első személyben mondja el szerelmének történetét, s oly csodálatosan érzékelteti a kamaszévek izgatott és rajongó hangulatát, bizonytalanságát és vakmerőségét, hogy ezt a művészetet a modern lélektanban iskolázott írók sem tudják túlszárnyalni. Felejtethetetlen idill az Első szerelem, a világirodalom remeke. A kitűnő fordítás Rónay György munkája.